

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Published by

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

Spring 2023 / 10-1

<https://doi.org/10.46868/atdd>

798 Numaralı Temettuat Defterine Göre Kırşehir'in Mahalle ve Köylerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı*

Lütfiye Oruç**

ORCID: 0000-0002-5887-7740

Gülser Yardım***

ORCID: 0000-0003-3338-5982

Öz

Temettuat defterleri ekonomik düzenlemelerin yapılması, halkın mal varlığının belirlenmesi ve verginin herkesin ekonomik gücüne göre tahsil edilmesi amacıyla 19. yüzyılda oluşturulmuş resmi kayıtlardır. Tanzimat dönemi yenileşme hareketlerindedir. Osmanlı Devleti'nin hukuki, idari, mali, sosyal ve demografik yapısı hakkında zengin bilgiler sunmaktadır. Osmanlı tarihi ile ilgili iktisadi, sosyal ve kültürel çalışmalarda başvurulması gereken birinci el kaynaklardandır. Özellikle de 19. yüzyıl Osmanlı sosyo-ekonomik tarihinin araştırılmasında önemli rol üstlenmektedir. Defterlerde kaza, mahalle, köy gibi iskân merkezleri hane hane ele alınıp, hane reislerine ait şahsi mal varlığı emlak, arazi ve hayvanât, bilgileri yazılmıştır. Vergi mükelleflerinin yıllık kazancı belirlenip, haneler bu kazanç üzerinden sorumlu tutulmuştur. Her hane bir vergi mükellefi sayılmıştır. Bu çalışmada Kırşehir'in mahalle ve köylerine ait ML.VRD.TMT.d, 00798 no'lu temettuat defteri ışığında halkın sosyo-ekonomik yapısı ele alınacaktır. Bu bağlamda defterde adı geçen mahalle ve köylerde ikamet eden hane reislerinin isimleri, sülale adları, unvanları, lakapları, meslekleri, bağ, bahçe ve tarlalarının dönüm miktarı, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarının cins ve sayıları değirmen, dükkân, bezirhane benzeri taşınmaz servetleri istatistiki verilerle ele alınıp değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hane, Temettuat Defteri, Köy, Mahalle, Sosyal, Ekonomik

Gönderme Tarihi: 28/07/2021

Kabul Tarihi:20/12/2022

*Bu makale birinci yazarın ikinci yazarın danışmanlığında "798 Numaralı Temettuat Defterine Göre Kırşehir Mahalle ve Köylerinin Müslüman Ahalisi (Transkripsiyon ve Değerlendirme)" adıyla hazırladığı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

**Bilim Uzmanı, Aksaray- Türkiye, lutfiyeoruc416@gmail.com

***Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Nevşehir- Türkiye, gulseroguz@nevsehir.edu.tr

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

ORUÇ, L.-YARDIM, G, "798 Numaralı Temettuat Defterine Göre Kırşehir'in Mahalle ve Köylerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı" *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 10, S. 1, 2023, s.34-70.

Socio-Economic Structure of Kırşehir's Neighborhood and Villages according to The Temettuat Book No. 798

Lütfiye Oruç**
ORCID: 0000-0002-5887-7740

Gülser Yardıml***
ORCID: 0000-0003-3338-5982

Abstract

Temettuat books are official records created in the 19th century for the purpose of making economic arrangements, determining the wealth of the people and collecting taxes according to everyone's economic power. It is one of the renewal movements of the Tanzimat period. It provides rich information about legal, administrative, financial, social and demographic structure of the Ottoman Empire. It is one of the first-hand sources that should be consulted in economic, social and cultural studies related to Ottoman history. Especially, it plays an important role in studying of the 19th century Ottoman socio- economic history. In the mentioned books, inhabited (housing) centers such as township (district), neighborhood and village etc. were handled for house one by one, and the information about personal property, real estate, land and animals belonging to the heads of households was written. Annual income of tax payers was determined and households (houses) were held responsible for/over this income. Each household (house) was counted as a tax payer. In this study, the socio- economic structure of people will be discussed in the light of ML.VRD.TMT.d, 00798 numbered temettuat book belonging to the neighborhoods and villages of Kırşehir. In this context, living in the neighborhoods and villages mentioned in the book; names of household heads, their family names, titles, nicknames, occupations, acreage of vineyards, -gardens and fields, genus and numbers of cattle and ovine animals; immovable assets such as mills, shops, and bezirhanes will be discussed and evaluated by statistical data.

Keywords: House, Temettuat Register, Village, Neighborhood, Social, Economic

Received Date:28/07/2021

Accepted Date:20/12/2022

**Scientist, Aksaray- Turkey, lutfiyeoruc416@gmail.com

***Associate Professor, Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History, Nevşehir-Turkey, gulseroguz@nevsehir.edu.tr

You can refer to this article as follows:

ORUÇ, L.-YARDIM, G, "798 Numaralı Temettuat Defterine Göre Kırşehir'in Mahalle ve Köylerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı", *Academic Journal of History and Idea* , Vol. 10, Issue 1, 2023, p. 34-70.

Giriş

Osmanlı maliye tarihi açısından kendinden önceki dönemlere göre farklı özellikler taşıyan yeniden düzenleme ve yapılanma hareketlerini barındıran Tanzimat dönemi, Osmanlı Devlet teşkilatında önemli değişikliklerin yaşandığı bir dönemdir.¹ Pek çok reform hareketini güdeme getirmiş, idari, hukuki ve sosyal alandaki reformlarla birlikte ekonomik gelişmeyi sağlayacak teşvik tedbirlerini ortaya çıkarmıştır.² Osmanlı malî tarihi açısından önceki dönemlere göre farklı özellikler sergilemiştir³

Bu dönemde her çeşit gelirin ve giderin hazineden karşılanması, haksızlık ve şikâyetlere yol açan iltizam sisteminin kaldırılması, bu işin devlet eliyle belli kurallar çerçevesinde yerine getirilmesi, hak ve adalete uygun olarak gerçekleştirilmesini öngörülmüştür.⁴ Tanzimat'ın ilanından kısa bir süre sonra yapılacak reformları bölgesel düzeyde yürütmek üzere harekete geçilmiştir. Tanzimat'ın mali reformlarının en önemli parçasını vergi düzenlemeleri oluşturmuştur.⁵

Tanzimat ile başlayan yenileşme, “temettuat” adı verilen, yıllık gelir üzerinden herkesten alınan bir vergi sistemini ortaya çıkarmıştır. Buna göre her hane bir vergi mükellefi sayılmıştır. Vergi mükelleflerinin yıllık kazancı belirlenmiş ve haneler bu kazanç üzerinden vergiden sorumlu tutulmuştur.⁶ Temettü “kâr etme, fayda görme” anlamlarına gelmektedir.⁷ Coğulu “temettüat” ise kârlar, kazançlar demektir.⁸

¹Aslıhan Nakiboğlu, “19. Yüzyılda Osmanlı Maliyesinde Değişim, Bürokratik Düzenlemeler ve Maliye Nezaretinin Kurulması”, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 2, Niğde 2012, s. 74.

²İsmail Yıldırım, “On Dokuzuncu Yüzyıl Osmanlı Ekonomisi Üzerine Bir Değerlendirme (1838-1918)”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.11, S. 2, Elazığ 2001, s. 314.

³İlber Ortaylı, *Batılılaşma Yolunda*, Merkez Kitapçılık Yayınevi, İstanbul 2007, s. 10.

⁴Serkan Ağar, “Geçmişten Bugüne Mali İdare”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 73, Ankara 2007, s. 413.

⁵İlker Yiğit, “XIX. Yüzyıl Tarihi Coğrafya Araştırmaları İçin Önemli Bir Kaynak; Temettuat Defterleri”, *Türk Coğrafya Kurumunun 70. Kuruluş Yılı Anısına: "UKCK-2011" Bildirileri*, İstanbul 2011, s. 3.

⁶Ayşe Değerli, “Temettuat Defterine Göre Seydişehir'in Sosyo-ekonomik Yapısı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 30, Isparta 2013, s. 89.

⁷Şemsettin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2009, s. 437.

⁸Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1996, s. 1073.

Temettu sayımlarına H. 1256'da (1840) başlanmıştır. H.1261'de (1845) devam edilmiştir. Müslüman olan ya da olmayan tüm halk bu sayıma dâhil edilmiştir.⁹ H. 1256 ve 1261 yıllarını kapsayan¹⁰ bu sayımlarda hane reisleri esas alınmıştır.¹¹

1256'da tutulan temettuat defterleri ve 1261 tarihli olanlar arasında içerik ve düzen açısından birtakım farklılıklar söz konusudur.¹² 1256 tarihli sayımlarda şahısların sahip olduğu menkul ve gayrimenkul malların kıymetleri verilirken 1260 yılındakinde ise gerçek gelir ile 1261 (1845) yılı tahmini gelir verilmiştir. 1256 (1840) tarihli Temettuat Defterleri'nin bir bölümünde şahısların malvarlıkları kimi zaman öbek öbek yazılmış, özellikle haneler hakkında tek katlı ya da çok katlı, kaç odalı olduğu gibi ayrıntılara da yer verilmiştir.¹³ Ayrıca 1256 (1840) yılı sayımları merkezden tayin edilen memurlar aracılığıyla yapılırken 1260 yılı sayımları Müslüman mahalle ve köylerinde imam ve muhtarlar gayrimüslim mahalle ve köylerinde kocabaşılar, papazlar ziraat müdür ve vekillerinin gözetiminde gerçekleştirilmiştir.¹⁴ Kaydedilen bu defter serileri Tanzimat dönemi mali kayıt sistemi içerisinde önemli bir yer edinmiştir.¹⁵

1.798 Numaralı Temettuat Defterinin Tanıtımı

Defter, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde Nezareti, Varidat Muhasebesi, Temettuat Kalemi Defterleri olarak (ML. VRD. TMT. D.) 798 sıra numarası ile kayıtlıdır. H.1261/M.1845 tarihine aittir. 328 sayfadan oluşan defterde, toplam 36 adet sayfada herhangi bir yazım söz konusu değildir. 28. ve 29. sayfalar ise mükerrerdir.

Kırşehir'in 6 mahallesi ve 27 köyü kayıtlıdır. Mahalleler; Mahalle-i Kuşdili, Mahalle-i Göldeğir, Mahalle-i Yenice, Mahalle-i Âşıkpaşa, Mahalle-i Âhî Evran, Mahalle-i Nasuh Dede'dir. Köyler ise Karye-i Kaman, Karye-i Medrese, Karye-i Belde, Karye-i Benzer, Karye-i Tatık, Karye-i Müreddese, Karye-i Hamid, Karye-i -Yukarı Çiftlik, Karye-i İsa Kocalı,

⁹Mübahat S. Kütükoğlu, "İzmir Temettü Sayımları ve Yabancı Tebaa", *Belleten*, C. 63, S. 238, Ankara 1999, s.755.

¹⁰İsmail Arslan, "XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuat Defterlerinin Yeri: İğdiç (Selimağa Köyü) Temettuat Defteri Örneği", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 5, S. 8, Balıkesir 2002, s. 59.

¹¹Mesut Küçükcalay, Derviş Tuğrul Koyuncu "Temettuat Çalışmalarına Eleştirel Bir Bakış ve Bir Temettuat Çalışması Örneği", *İkinci İktisat Tarihi Kongresi 1 Bildirileri*, Elazığ 2010, s. 341.

¹²Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri", *Belleten*, C. 59, S. 225, Ankara 1995, s. 398.

¹³Said Öztürk, "Türkiye'de Temettuat Çalışmaları", *TALİD*, C. 1, S. 1, İstanbul 2003, s. 287.

¹⁴Tevfik Güran, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 14.

¹⁵Tuncay Ögün, "Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Seralos Kazası", 2. *Turgut Reis ve Türk Denizcilik Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Bodrum 2013, s. 368.

Karye-i Sofiler, Karye-i Çuğan, Karye-i Kızılca, Karye-i Depeköy, Karye-i Tokluman, Karye-i Ömer Hacı, Karye-i Akpınar, Karye-i Çiftlik, Karye-i Çağırğan, Karye-i Başköy, Karye-i Karıncalı, Karye-i Demirli, Karye-i Cemre, Karye-i Karaca Viran, Karye-i Boztepe, Karye-i Güzler, Karye-i Kesikköprü ve Karye-i Avcı'dır.

2. Kırşehir'in Tarihine Kısa Bir Bakış

Kırşehir'in kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Şehrin ortasında bulunan höyüğün mevcudiyeti eski bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir. Ancak bu tepede herhangi bir arkeolojik buluntuya rastlanılmadığından ortaya atılan görüşler varsayımdan ileriye gidememiştir. Şehre dair ilk bilgiler XII. yüzyıla aittir.¹⁶

Şehre 13. yüzyılın ilk yarısında "Mahrûsa-i Kırşehir" ismi verilmiştir. O tarihlerde şehrin "vilâyetler" listesinde yer aldığı bilgisi de mevcuttur.¹⁷ 1402 Ankara Savaşı'nın ardından Timur tarafından Karamanlılara verilmiştir. Timur Anadolu'dan çekilirken boş kalan yerlere Dulkadiroğullarına bağlı konargöçer gruplarının akınları başlamıştır ve bu durum Kırşehir'in Dulkadiroğullarının idaresine girmesinde etkin rol oynamıştır, Kırşehir'de Dulkadiroğulları etkili olmaya başlamıştır.¹⁸ Dulkadiroğullarının yıkılmasının ardından bölgenin önemini kaybettiği mevcut bilgilerdendir.¹⁹

Tahrir defterleri Kırşehir'in, Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonraki 1485 yılında 1000 civarında Müslüman nüfusunun olduğu, gayr-i müslim nüfusunun bulunmadığı bilgisini vermektedir. O dönemlerde şehrin fiziki durumundan henüz mahallileşmenin olmadığı bilgisi ortaya çıkmaktadır.²⁰

Kırşehir 1554 yılında sancak statüsü almıştır. Aynı tarihte Bozok Sancağından ayrılmış Karaman eyaletine bağlanmıştır.²¹ Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadar önemli bir yerleşim yeri olarak varlığını koruyan Kırşehir, 1890'ların başında Ankara Vilayeti'ne bağlı sancak haline gelmiştir. Güney Doğudan, Kuzey Batıya kadar uzanmıştır.²² Cumhuriyetin

¹⁶İlhan Şahin, "Kırşehir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 25, TDV Yayınları, Ankara 2002, s.481.

¹⁷Refik Turan, Hasan Karaköse, "Kırşehir'deki Caca Bey Vakfının Gelir ve Vergi Kayıtları (1866-1872)", *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, C.5, S.16, Kırşehir 2014, s. 224.

¹⁸Ahmet Gündüz "H. 1254- H.1265 (M.1839-1849) Tarihleri Arasında Yapılan Ve 3542-03543-03545-03546 Numaralı Nüfus Defterine Göre Kırşehir Konur Kazasının Köyleri ve Sayılan Nüfusun Özellikleri", *International Social Sciences Studies Journal*, C. 5, S. 31, Kırşehir 2019, s. 1131.

¹⁹Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı*, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2006, 25.

²⁰Nurhan Mıstanoğlu, *XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Kırşehir Sancağı*, Doktora Tezi, Konya 2004, s. 13.

²¹Necla Günay, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Kırşehir Sancağının Demografik Yapısı", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1, Ankara 2006, s. 22.

²²Deniz Akpınar, Ahmet Nizamoglu, "XIX. Yüzyılın Sonu İle XX. Yüzyılın Başlarında Kırşehir'in İdari Taksimatı ve İktisadi Yapısı", *Tarih Okulu Dergisi*, (34), Erzincan 2011, s. 495.

ilanının ardından 1924 Anayasası ile il statüsü kazanmıştır. 1954 yılında Nevşehir'e bağlı bir ilçe haline getirilmiş 1954-1957 tarihine geldiğinde ise tekrar il statüsü almıştır.²³

2. Kırşehir'in Jeopolitik ve Ekonomik Konumu

Kırşehir İç Anadolu Bölgesi'nin tarla tarımına dayalı illerindedir.²⁴ İklimi ormandan yoksun yayla iklimidir. Şehrin genelinde arpa, buğday ve çavdar yetiştirilmektedir.²⁵ Orta Anadolu'nun yayla bölgesinde Kızılırmak ile Delice Çayının kolları arasında, eski kervan yolları üzerinde bulunmaktadır. Çevresini saran inler, kaleler, mağaralar, köprüler yollar gibi pek çok yapılar ve sanat eserleri uzun yıllar insan topluluklarına yerleşim yeri olduğunu kanıtlamaktadır.²⁶

Anadolu'nun orta noktasında yer alan konumu, verimli topraklara sahip olması ve su kaynaklarına olan yakınlığı da bunda etkin rol oynamıştır.²⁷ Şehir İstanbul, Ankara, Bağdat, Şam ve Mısır merkezlerini birbirine bağlayan eski bir kervan yolu üzerindedir. Bu yol Kızılırmak nehrinin güneye doğru olan kavisini iki noktada keser. Tüm bunlar gelişmesi açısından bölgeye uygun ortamı sağlamıştır.²⁸

3. 798 Numaralı Temettuat Defteri Işığında Kırşehir'in Mahalle ve Köylerinin Sosyo- Ekonomik Yapısının Değerlendirilmesi

3.1.Hâne Reislerinin Adları

“Ad” sözlükte bir şeyi ya da kimseyi tanımlamaya yarayan isim, nam, şöhret, değer, önem olarak adlandırılmaktadır. Halk bilimciler ise “İnsanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten simge” olarak ifade etmektedir.²⁹

²³Ahmet Gündüz “Salnamelere Göre Kırşehir Sancağı Hakkında Bilgiler (1873-1910)”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 7, S. 3, Ankara 2012, s. 1377.

²⁴Ertuğrul Güreşçi, “Erzurum'dan Kırşehir'e Olan Göçlerin Kırşehir'in Sosyal ve Ekonomik Yaşamına Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 18, Iğdır 2018, s. 58.

²⁵Güneş Şahin, Cevat Hakkı Tarım, “Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar I”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 31, S. 52, Ankara 2012, s. 216.

²⁶Cevat Hakkı Tarım, *Tarihte Kırşehri - Gülşehri ve Babailer-Ahiler-Bektaşiler*, Yeniçağ Matbaası Yayınları, İstanbul 1948, s. 5.

²⁷Veli Ünsal, “Kırşehir Kaleleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S. 21, Kırşehir 2012 s. 449.

²⁸Walter Ruben, “Kırşehir'in Dikkatimizi Çeken Sanat Abideleri”, *Belleten*, C. 11, S. 44, Ankara 1947, s. 603.

²⁹Metin Menekşe, “Türk Kültüründe Kişi Adları ve Lakaplar: XIX. Yüzyıl Ortalarında Seyitgazi Kasabasında Kullanılan Kişi Adları ve Lakaplar Üzerine Bir İnceleme”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 65, Muğla 2019, s. 309.

Adlar ait olduğu toplumun kişiliklerinin ve kültürlerinin bir yansımasıdır.³⁰ Toplumların geleneklerine, göreneklerine, düşünce tarzına ve sosyal yapısına ışık tuttuğu için toplumun aynası sayılmaktadır.³¹

798 numaralı temettuat defterindeki adlar incelendiğinde mahalle ve köylerde isimlerin çoğunun peygamber (özellikle Hz. Muhammed (s.av.)'in isimleri), ehli beyt, halife ve hükümdar isimlerinden oluştuğu görülmektedir. Özellikle Ömer, Osman Ali, Ahmed ve Muhammed gibi İslam dinini yansıtan adlar sıklıkla kullanılmıştır. İsim vermede halkın, dini ve milli duygulardan esinlendiği söylenebilir.

Hane reisleri neredeyse defterin tamamında “oğlu” kelimesi kullanılarak “*Mustafa oğlu Ömer*”³² gibi baba adıyla zikredilmiştir. Baba-oğul isimlerinde “*Mustafa Oğlu Mustafa*”³³ gibi zaman zaman benzerlikler görülmektedir. Babalarının isimleriyle anılmayan “*Kara Hasan*”³⁴ gibi hane reisleri de bulunmaktadır ancak sayıca oldukça azdır.

Aşağıdaki tabloda defterde adı geçen hane reisleri verilmiştir. Tabloya bakıldığı zaman, en çok kullanılan isim Ali'dir. Ali ismini Mehmed, Mustafa, Hüseyin, Hasan, Osman, Ömer, Ahmed ismi takip etmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in isimleri (Mahmut, Ahmed, Mustafa), ve ilk 4 halifenin ismi sıklıkla kullanılmıştır.

Sıra No	İsim	Kullanım Sıklığı	Sıra No	İsim	Kullanım Sıklığı
1	Ali	174	39	Davud	3
2	Mustafa	127	40	Hızır	2
3	Ömer	102	41	Saadettin	2
4	Mehmed	95	42	Mikail	2
5	Osman	73	43	Battal	2
6	Ahmed	70	44	Cafer	2
7	Süleyman	64	45	Ebubekir	2
8	İbrahim	58	46	Şaban	2
9	Halil	55	47	Muharrem	1

³⁰Yılmaz Kurt, “Sivas Sancağındaki Kişi Adları”, *OTAM*, C. 4, S. 4, Ankara 1993, s. 223.

³¹Alattin Uca, “Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 11, C. 23, Erzurum 2004, s. 145.

³²BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,13.581.

³³BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,290.29.

³⁴BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,184.1.

10	Hüseyin	49	48	Hüsam	1
11	Hasan	39	49	Raşid	1
12	İsmail	38	50	Mikdad	1
13	Abdurrahman	31	51	Abdülkerim	1
14	Veli	31	52	Fettullah	1
15	Yusuf	29	53	Nazif	1
16	Bekir	25	54	Abdülvahabb	1
17	Musa	23	55	Emrullah	1
18	Abdullah	14	56	Ulvî	1
19	İbiş	13	57	Faik	1
20	İlyas	10	58	Derviş	1
21	Abdülkadir	9	59	Ramazan	1
22	Memiş	8	60	Lokman	1
23	Mahmud	8	61	Saîd	1
24	Bektaş	7	62	Murad	1
25	Eyyûb	6	63	İbili	1
26	Salih	5	64	Saîd	1
27	Numan	5	65	Mürsel	1
28	Abidin	5	66	Esad	1
29	İsa	5	67	Mansur	1
30	Mükremin	5	68	Bilal	1
31	Yahya	4	69	Emin	1
32	Abbas	4	70	Fahri	1
33	Hamza	4	71	Ümüş	1
34	Feyzullah	4	72	Gaffar	1
35	Himmet	3	73	Beyazid	1
36	Nebi	3	74	Abdülmuttalib	1
37	Celil	3	75	Kadim	1
38	Kasım	3	76	Muhsin	1

Tablo 1. Hane Reislerinin Adları

Yukarıda verilen tablodan da anlaşılacağı üzere peygamber adlarından özellikle İbrahim, İsmail Musa Süleyman ve Yusuf ismi çok miktarda kullanılmıştır. Hamza Musa İlyas

Salih Eyyûb Yahya Davud İsa ve Yakub isimleri de kullanılmıştır ancak sayıca azdır. Halife isimlerinden ise en fazla kullanılan isim Ali'dir. Sonrasında Ömer, Osman ve Bekir'dir.

Hız. Muhammed (s.a.v)'in Mustafa ve Ahmed isimleri çok sayıda kullanılırken, Mahmut ismi daha az kullanılmıştır. Kullanılan adların çoğu Arapça'dır. "Kulluk" ve "itaat"³⁵ anlamına gelen "abd" kelimesi Allah'ın ismi ile birleştirilerek "*Abdülkerim*"³⁶ olarak kullanılmıştır. Üç aylardan Şaban ve Ramazan'ın, Allah'ın isimlerinden Gaffar ve Raşid'in dört büyük melekten Mikail'in ismi, şahıs adı olarak alınmıştır. Tüm bunlar isim vermede İslam dinin hâkim unsur olarak ön plana çıktığını göstermektedir.

Defterde isimlerin az da olsa orijinal halinden çıkıp farklı şekillerde kullanıldığı da görülmektedir. Örneğin Mehmet adı "*Memiş*"³⁷ İbrahim adı ise "*İbiş*"³⁸ ve "*İbili*"³⁹ye dönüştürülmüştür.

Defterde Mahalle-i Nasuh Dede'de ikamet eden "*Kirkor*"⁴⁰, "*Yorgi*"⁴¹, "*Hacir*"⁴², "*Serkiz*"⁴³ gibi gayrimüslim hane reisleri de bulunmaktadır.

3.2. Hâne Reislerinin Eşkâlleri

Temettuat defterlerinde "*biraz tımar tevcih kayıtlarını hatırlatır biçimde*" eşkâl tarifi yapılmaktadır. Nitekim defterlerde XIX. yüzyılda bir aile reisinin fotoğrafı neredeyse çizilmektedir.⁴⁴

798 numaralı temettuat defterinde eşkâller "*Orta Boylu Ak Sakallı*"⁴⁵, "*Orta Boylu Köse Sakallı*"⁴⁶ "*Orta Boylu Ter Bıyıklı*"⁴⁷, "*Orta Boylu Sarı Sakallı*"⁴⁸ "*Uzun Boylu Kumral*

³⁵Muhammed Hamidulah "Abd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.1, TDV Yayınları, Ankara 1998, s. 57.

³⁶BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 81. 98.

³⁷BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798, 20.724.

³⁸BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,156.17.

³⁹BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,308.80.

⁴⁰BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,118.15.

⁴¹BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,120.1.

⁴²BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,120.8.

⁴³BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,118.1.

⁴⁴Nuri Adıyeke, "Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, C. 11, S. 11, Ankara 2000, s. 769.

⁴⁵BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,44.105.

⁴⁶BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,36.202.

⁴⁷BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,34. 167.

⁴⁸BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,15.629.

*Sakallı*⁴⁹, *“Uzun Boylu Sarı Sakallı”*⁵⁰ *“Kısa Boylu Kır Sakallı”*⁵¹ *“Kısa Boylu Kumral Bıyıklı”*⁵² örneğinde olduğu gibi boy, bıyık ve sakal tarifinden oluşmaktadır.

Orta boylu 1.442, uzun boylu 183 ve kısa boylu hane reisinin sayısı 22’dir. Sarı sakallı 100, kumral sakallı 79, köse sakallı 35, sarı bıyıklı 16 ve kumral bıyıklı hane reisinin sayısı 24’tür. Adı geçen hane reislerinin en çoğu orta boylu, kara sakallı ve ter bıyıklıdır. Bu şekilde tarif etmenin şahısları ayırt etmede fayda sağladığı söylenebilir.

Defterde bu tanımlamalar dışında *“Kel Numan’ın Emlâki”*⁵³, *“Topal Osman Oğlu Abdullah’ın Emlâki”*⁵⁴ şeklinde kel, tırnaksız, yekçeşm, topal gibi şahısların diğer fiziki özelliklerini belirten tanımlamalara da de yer verilmiştir. Ancak bu gibi tanımlamalar oldukça azdır.

3.3.Lakaplar

Lakap herhangi bir kişinin her hangi bir özelliğinden dolayı verilen asıl adına sonradan eklenen isimdir.⁵⁵ “Bir kimseye bilinmesini istemediği bir ayıbıyla seslenmek” anlamındadır. Ancak zamanla sıfat ve nitelik olarak *“toplumda bir kimseyi yücelten ad ve övgü”* anlamlarında kullanılmıştır.⁵⁶ Divan-ı Lügati’t Türk’te “ad takmak” olarak geçmektedir. Eski bir Türk geleneğidir. Bu gelenekte kahramanlık göstermeyen ve belli bir yaşa ulaşmayan çocuklara lakap verilmemiştir.⁵⁷

798 numaralı temettuat defterinde isimler, lakaplar ve unvanlar vergi mükellefini çok iyi tanımlayacak şekilde bir arada verilmiştir. Lakaplar çoğunlukla kişilerin fiziksel özellikleri, fiziksel engelleri, sosyal statüleri, etnik kökenler, ailevi durumlarını, mizaçları ile ilgilidir. Aşağıdaki tabloda defterde bahsi geçen lakaplar verilmiştir. Defterde adı en çok zikredilen kara lakabıdır.

⁴⁹BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,65.319.

⁵⁰BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,39.3.

⁵¹BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,32.134.

⁵²BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,244.254.

⁵³BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,234.70.

⁵⁴BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,59.174.

⁵⁵Şeref Boyraz, “Lakaplar Konusunda Bazı Dikkatler ve Bir Yöre Örneği”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 7, Sivas 1998, s. 109.

⁵⁶Nebi Bozkurt, “Lakap”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.27, TDV Yayınları, Ankara 2003, s. 65.

⁵⁷Behset Karaca, Dilek Şenkul, “Nüfus Defterlerine Göre Hoyran Kasa’sının Demografik Yapısı”, *Cedrus Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Dergisi*, C. 8, Isparta 2020, s. 704.

Sıra No	Lakap	Kullanım Sıklığı	Sıra No	Lakap	Kullanım Sıklığı
1	Kara	44	24	Arap	2
2	Topal	34	25	Yetim	2
3	Deli	31	26	Köle	2
4	Kör	26	27	Kara Kulak	2
5	Köse	19	28	Şişman	2
6	Sarı	16	29	Türkmen	2
7	Koca	12	30	Acem	2
8	Öksüz	10	31	Dini Kuru	2
9	Kel	10	32	Boynu Kara	1
10	Küçük	10	33	Kara Gözlü	1
11	Tat	7	34	Ciğeri Kanlı	1
12	Kocamış		35	Boynu İnce	1
13	Tatar	5	36	Kürt	1
14	Uzun	4	37	Tüfekli	1
15	Sağır	3	38	Kirli	1
16	Eğri	3	39	Tokmak	1
17	Tırnaksız	3	40	Ak	1
18	Gözü Küçük	3	41	Alil	1

Tablo 2. Lakaplar

Tabloda verilen lakaplardan “Uzun”⁵⁸ “Yarım Bıyıklı”⁵⁹ “Kel”⁶⁰ “Köse”⁶¹ “Koca”⁶² “Ak”⁶³ “Gözü Küçük”⁶⁴ fiziksel özelliğe dair kelimeler kullanılarak oluşturulan lakaplardandır.

“Kürt”⁶⁵ ve “Tatar”⁶⁶ etnik köken, “Sağır”⁶⁷ “Kör”⁶⁸ “Eli Kesik”⁶⁹ “Topal”⁷⁰ fiziksel engel, “Köle”⁷¹ sosyal statü, “Yetim”⁷² “Öksüz”⁷³ ailevi durum “Kaba”⁷⁴ ve “Deli”⁷⁵ mizaca dair kelimeler kullanılarak oluşturulan lakaplardandır.

Tabloda verilenlerin dışında “Emirzade”⁷⁶ gibi zâde ile oluşturulanlar, “Çerçi”⁷⁷ gibi mesleğe dair kelimeler kullanılarak oluşturulanlarda görülmektedir.

3.4. Unvanlar

Unvan kelime olarak kitap, yazı başlığı mektup anlamlarına gelmektedir. Türkçede şahısların mertebesini belirten söz demektir.⁷⁸ Nizamülk siyasetname adlı eserinde “Unvandan maksat kişiyi taşıdığı lakaba göre tanımaktır” demektir.⁷⁹

Defterde adı geçen unvanlar hem şahısların toplum içindeki konumunu belirtmekte hem de şahıslara toplumda saygı ve hürmet duyulduğunu göstermektedir.

Adı geçen unvanlar “Bey”, “Ağa”, “Çavuş”, “Çelebi”, “Derviş”, “Efendi”, “Molla”, “Şeyh”, “Hacı”, “Kethüda” “Emir” “İmam”, “Hafız” ve “Bölükbaşı” dır. Bunlar arasında en

⁵⁸ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,114.71.

⁵⁹ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,42.57.

⁶⁰ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,234.70.

⁶¹ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,264.175.

⁶² BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,321.52.

⁶³ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,65.319.

⁶⁴ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,133.134.

⁶⁵ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,294.100.

⁶⁶ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,220.41.

⁶⁷ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,105,195.

⁶⁸ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,45,123.

⁶⁹ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,60.195.

⁷⁰ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,31.11.

⁷¹ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,169.68.

⁷² BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,256.32.

⁷³ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,157.39.

⁷⁴ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,47.163.

⁷⁵ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,87.268.

⁷⁶ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,20.724.

⁷⁷ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,101,99.

⁷⁸Abdülkerim Özaydın, “Unvan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.42, TDV Yayınları, Ankara 2012, s. 163.

⁷⁹Nizamü'l-Mülk, *Siyasetname*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s. 216.

çok adı geçen hacı (76) en az adı geçen bölükbaşı (2) unvanıdır. Bu durum aşağıdaki tabloda daha iyi gözükmemektedir.

Sıra No	Unvan	Kullanım Sıklığı	Sıra No	Unvan	Kullanım Sıklığı
1	Hacı	76	8	Çelebi	13
2	Emir	65	9	Efendi	9
3	Derviş	23	10	Ağa	8
4	Bey	21	11	Çavuş	3
5	Molla	21	12	Bölükbaşı	2
6	Şeyh	20	13	Alayvekili	1
7	Kethüda	19			

Tablo 3. Adı Geçen Unvanlar

3.5. Sülale Adları

Soyadı kanunundan önce kişileri tanımlamak için lakaplar, unvanlar ve aile isimleri kullanılmıştır. Türkler ilk başta boy isimleri sonraki zamanlarda ise aile isimleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemlerde aile isimlerinin ardına “oğlu” kelimesi ilave edilmiştir.⁸⁰ Osmanlı Devleti temettuat defterlerine hane reisinin adını çoğunlukla baba adı ile birlikte kaydetmiştir.⁸¹

798 numaralı temettuat defterlerinde vergiden mükellef hane reisi deftere kaydedilirken hane reisinin adının önüne mensup olduğu sülalenin ismi yazılmıştır. Sülale isminden sonra çoğu kez “oğlu” kelimesi getirilmiştir. “Çanakçıoğlu Abdurrahman’ın Emlâki”⁸², “İbrahim Beşeoğlu Mehmed’in Emlâki”⁸³ örneğinde olduğu gibi. Sülale adları hane reislerinin eşkâlleri belirtildikten sonra yazılmıştır. “Orta Boylu Ter Bıyıklı Çanakçıoğlu Abdurrahman’ın Emlâki”⁸⁴ gibi.

Sülale isimlerinden bazıları etnik köken, bazıları meslek, bazıları fiziki özellik, bazıları huy ve davranış, bazıları meslek ya da uğraşı, bazıları yer ismi, bazıları memleket ismi, bazıları şahıs ismine dair kelimeler türetilerek oluşturulmuştur. Örnekler şunlardır; mesleğe dair

⁸⁰Sabit Dokuyan, “Soyadı Kanunu ve Kanunun Uygulanma Süreci”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 1, S. 1, İstanbul 2016, s. 130.

⁸¹Songül Keçeci Kurt, “1844-1845 Temettuat Defterlerine Göre Ziyere Köyü’nün Sosyal ve Ekonomik Durumu”, *Journal of History Studies*, C. 8, S. 3, Amasya 2016, s. 61.

⁸² BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,10.502.

⁸³ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,258.78.

⁸⁴ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,10,502.

“Kalaycıoğlu”⁸⁵, etnik kökene dair “Araboğlu”⁸⁶, kişi ismine dair “Ahmetoğlu”⁸⁷, lakaplara dair “Sarioğlu”⁸⁸, unvanlara dair “Ali Bey Oğlu”⁸⁹, fiziksel özellik “Topaloğlu”⁹⁰, ailevi duruma dair “Öksüzöğlu”⁹¹, memlekete dair “Kozaklıoğlu”⁹²

Defterde anne adları belirtilerek kaydedilen hane reislerinin olduğu da göze çarpmaktadır. Bu hane reislerinin babalarına dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. “Aişe Oğlu Abdurrahman”⁹³ gibi.

3.6. Hane Reislerinin Meslekleri

798 numaralı temettuat defterinden elde edinilen bilgiler halkının geçim kaynağının ziraate dayandığını göstermektedir. Köylerde ziraate bağlı meslek kollarının varlığı söz konusudur ve meslek çeşitliliği azdır. En fazla adı geçen meslek çiftçiliktir. Mahallelerde ise zanaat ve esnaflık üzerine yoğunlaşan meslek kollarının varlığı söz konusudur, meslek çeşitliliği fazladır. En fazla adı geçen meslek ise terziyiktir. Nüfus yoğunluğunun fazla olduğu yerlerde nüfusun ihtiyacını karşılamak için meslek kollarında çeşitliliğin meydana geldiği söylenebilir.

Aşağıdaki tablolarda mahallede ve köylerde ikamet eden hane reislerinin meslekleri verilmiştir.

Meslek	Adet	Meslek	Adet
Terzi	5	Kalıpçı	1
Berber	5	Çerçi	1
Attar	4	Eskici	1
Kuyumcu	4	Semerci	1
Tüccar	3	Çanakçı	1
Güherçileci	3	Kalaycı	1
Saraç	2	Kahveci	1
Kalburcu	2	Bezzaz	1

⁸⁵ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,68,384.

⁸⁶ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,61,226.

⁸⁷ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,278,106.

⁸⁸ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,5,408.

⁸⁹ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,300,215.

⁹⁰ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,270,73.

⁹¹ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,155,6.

⁹² BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,2,329.

⁹³ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,130,83.

Duhancı	2	Eğerci	1
Çoban	2	Hizmetkâr	1
Kürkçü	1		

Tablo 4. Mahallelerdeki Hane Reislerinin Meslekleri

Meslek	Adet	Meslek	Adet
Çiftçi	34	Değirmenci	2
Rençber	8	Dülger	1
Çoban	5	Kethüda	1
Demirci	4		

Tablo 5. Köylerdeki Hane Reislerinin Meslekleri

Tablodan da anlaşılacağı gibi hane reislerinin işgal ettiği meslek sayısı 26'dır. Bunlar; tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar, ticaretle uğraşanlar ve mal üretenler, hizmet üretenler ve hizmetçilik yapanlar olarak sınıflandırılabilir.

Tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar çobanlar ve çiftçilerdir. Çiftçilik defterde en çok adı geçen meslektir. Bazen çiftçi, bazen de rençber olarak geçmektedir. Bu iki ad zaman zaman aynı anlamda kullanılmış olsa da çiftçi daha çok kendi arazisinde çalışan, rençber ise ağır işte çalışan, ırgat anlamlarındadır.⁹⁴ Defterde adı geçen duhancılar ise tütün yetiştiren⁹⁵ çiftçilerdir.

Defterde adı geçen hane reislerinden çobanlık yapanların sayısı 5'tir. Bunlardan 71. sayfadaki 439 numaralı hanenin sahibi Yusuf "Çoban Mehmed Oğlu Yusuf" şeklinde kayıtlıdır. Çobanlıktan elde ettiği 50 kuruş temettuatından çobanlık yaptığı anlaşılmaktadır.⁹⁶ Ticaretle uğraşanlar ve mal üretenler; tüccar, attar, bezaz, kürkçü, çerçi, saraç, güherçileci, kuyumcu demirci ve çanakçılardır.

Attarlar serbest ticaret yapan, her türlü şifalı bitkileri ve bunlardan yaptığı ilaçları satan,⁹⁷ kuyumcular ise altını işleyip yeni şeyler üreten kimselerdir.⁹⁸ 798 numaralı temettuat defterinde attarlık ve kuyumculuk mesleğiyle uğraşanların hepsi mahallelerde ikamet etmekte ve gayrimüslimlerden oluşmaktadır.

⁹⁴Mustafa Karakaya, *7629 Sayılı Temettuat Defteri'ne Göre 1840 Yılında (H. 1256) Afyon'un Çay İçesinin Sosyal Kültürel ve İktisadi Durumu*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2005, s. 38.

⁹⁵Fehmi Yılmaz, "Tütün", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 42, TDV Yayınları, Ankara 2012, s. 1.

⁹⁶BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798, 71.439.

⁹⁷Nil Sarı, "Attar" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 4, TDV Yayınları, İstanbul 1991, s. 94.

⁹⁸Kadriye Hayır, "Şehrengizlerde Bahsi Geçen XVI. ve XVIII. Yüzyıl Osmanlı Meslekleri", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C.4, S.1, Aydın 2021, s. 288.

Bezzaz; bez ve kumaş dokuyup satan⁹⁹ kürkçü; hayvanların postlarını işleyerek giyecek üreten¹⁰⁰, kuyumcu; altını işletip yeni şeyler üreten, saraç; eyer ve diğer at takımlarını yapıp satan, çeşitli eşyalar imal eden¹⁰¹, çerççi; köy ve kasabalarda atlarla ya da yürüyerek eşya satan¹⁰², güherçileci ise barutun en önemli maddesi olan güherçileyi üreten¹⁰³ kimsedir. Defterde çok az hane reisinin bu mesleklerle uğraştığı görülmektedir.

Hizmet üretenler; terzi, berber, değirmenci semerci, kalaycı, kahveci ve dülgerdir. Dülgerler inşaat işleriyle uğraşan, yapıların tavan, merdiven ve ahşap kısımlarını yapan kişilerdir.¹⁰⁴ Defterde adı geçen hane reislerinden sadece 133. sayfadaki 129. hanenin reisi Mehmed dülgerlik yapmaktadır.¹⁰⁵

Kalaycılar demir ve bakır kapları kalaylayıp, beyazlatan kimselerdir.¹⁰⁶ Defterde adı geçen tek kalaycı, 82. sayfadaki 130. hanenin sahibi Kalaycı Osman'dır.¹⁰⁷ Kahvehane işleten tek kişi ise 8. Sayfadaki 453. hanenin reisi Derviş Hüseyin'dir.¹⁰⁸

Semerciler yük hayvanlarının sırtına çoğunlukla yük taşımak için semer vuran kişilerdir.¹⁰⁹ Defterde adı geçen hane reislerinden yalnız 105. sayfadaki 203. hanenin reisi Orta Boylu Ak Sakallı Mustafa semercilik yapmaktadır.¹¹⁰

Berberler hem saç-sakal kesimi¹¹¹ hem de diş çekme, sünnet etme, kan alma, sülük yapıştırma gibi tedavi yöntemleri uygulayan kişilerdir.¹¹² Defterde berberlik yapan hane

⁹⁹A. Aytaç, "Ahilikte Geçen Dokumacılık İle İlgili Mesleklere Dair", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SUTAD)*, 2019, (46), s. 321.

¹⁰⁰ K. Hayır, a.g.m., s. 276.

¹⁰¹Zeki Tekin, Saraçhane, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, TDV Yayınları, İstanbul 2009, s. 111.

¹⁰²Nuray Komser, "Meslek Folkloru Bağlamında Çerçiler", *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 75, Ankara 2018, s. 167.

¹⁰³Mübahat S. Kütükoğlu, "Baruthane-i Amire", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, TDV Yayınları, İstanbul 1992, s. 98.

¹⁰⁴Berna Çaçan Olgun, "19. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı Esnaf Teşkilatına Bir Örnek: Belgradcık", *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 3, S. 2, Kırklareli 2019, s. 225.

¹⁰⁵ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,133.129.

¹⁰⁶ K. Hayır, a.g.m., s. 291.

¹⁰⁷ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,82.130.

¹⁰⁸ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,8.452.

¹⁰⁹ Süleyman Fidan, "Gaziantep'te Zanaatler: Semercilik, Çulculuk ve Palancılık", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 16, S.2, Gaziantep 2017, s. 580.

¹¹⁰ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798,105.200.

¹¹¹ Sadık Müfit Bilge, *Osmanlı İstanbul'unda Esnaf ve Ticaret*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2019, s.76.

¹¹² Nalan Turna "Ondokuzuncu Yüzyılın İlk Yarısında İstanbul'da Berber Olmak, Berber Kalmak," *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, S. 9, İstanbul 2006, s. 173.

reislerinin sayısı 5'tir. Bunlardan 312. sayfadaki 27. hanenin reisi berber Mustafa aynı zamanda çiftçilikle de iştigal etmektedir.¹¹³

Hizmetçilik yapanlar ise kethüda ve hizmetkârlardır. Defterde az olmakla birlikte isimleri zikredilmiştir. Hizmetkârın, kimin ya da kimlerin hizmetinde olduklarına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Tarım işçisi olduğu ve yahut birinin hizmetinde çalıştığı düşünülebilir.

3.7. Kamu Görevi Yürüten Hane Reisleri

Defterde kamu görevi yürüten hane reisleri imamlar, muhtarlar ve mukayyidlerdir. İmamlar Müslüman topluma hizmet veren kadrolar içerisinde en geniş yeri kapsayan dini, toplumsal ve resmi görevlerde önemli konumda olan kişilerdir.¹¹⁴ Padişah beratı ile atanıp camilerde görev yapmışlardır.¹¹⁵ Tanzimat'a kadar dini görevleriyle beraber hem devleti temsil etmiş hem de mahallenin önde gelen yetkilisi ve sorumlusu kabul edilmişlerdir.¹¹⁶ Defterde 18 adet imamın varlığı tespit edilmiştir. Bunlardan 4'i mahallelerde 14'ü ise köylerde ikamet etmektedir.

Muhtar mahallenin ya da köyün işlerini yönetmesi için seçilmiş idarecidir.¹¹⁷ Güvenliği sağlamak, verginin dağıtım ve toplanmasını sağlamak köyden şehre gitmek isteyenlere "mürur tezkeresi" vermek muhtarların başlıca görevlerindedir. XIX. ilk yarısında muhtarlık teşkilatının kurulmasıyla birlikte her mahalleye halkın ileri gelenlerinden muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sani atanmıştır.¹¹⁸ Defterde 7 hane reisi muhtar-ı evvel ve 5 hane reisi ise muhtar-ı sani'dir.

¹¹³ BOA, (ML.VRD.TMT.d),00798, 312.27.

¹¹⁴ Ümit Güler, "Osmanlı Döneminde İmamların Mesleki Hayatlarında Karşılaştıkları Sorunlar", *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 1, Batman 2019, s. 1.

¹¹⁵ Ahmet Güven, Battal Dülger "Osmanlıdan Günümüze Yerel Yönetim Sunan Klasik Kurumların Dönüşümü", *Enderun*, C. 1, S. 1, Tokat 2017, s. 47.

¹¹⁶ Mefail Hızlı, "Osmanlı Mahalle İmamlarının Performanslarına Dair", *Tesam Akademi Dergisi*, 1(1), Bursa 2014, s. 44.

¹¹⁷ Ali Akyıldız, "Muhtar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 31, TDV Yayınları, İstanbul 2006, s. 51.

¹¹⁸ İsmail Arslan, "19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda İmamlar Muhtarlar ve Köylüler: Balıkesir Örneği", *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 8, S. 13, 2007, s. 239.

Mukayyidler ise yargı işlerinde görevli, kayıt tutan kişilerdir.¹¹⁹ Tanzimat sonrasında mahkemede görev yapan yardımcı adliye çalışanlarındandır.¹²⁰ Defterde adı geçen tek mukayyid Mahalle-i Ahi Evran'da ikamet eden "Mukayyid Ömer"dir.¹²¹

3.8. Halkın Ekonomik Geçim Kaynakları

3.8.1. Tarım

Osmanlı Devleti'nde tarım alanlarının tamamını köy toplulukları meydana getirmiştir.¹²² Köylüler tarım alanlarını işlemiş, çeşitli ürünler yetiştirmiş,¹²³ kanunnamelerde belirtilen vergi miktarını devlete ödemişlerdir. Devlet gelirlerini bu vergiler meydana getirmiştir.¹²⁴ Ekonomi ziraatten beslenmiştir.¹²⁵

Defter 19. Yüzyılda, Kırşehir'in mahalle ve köylerinde toplam 63.164 dönüm tarla, 3.040 dönüm bağ ve 840 dönüm bahçe olduğu bilgisini vermektedir. Ancak bağ, bahçe ve tarlalarda hangi ürünlerin yetiştirildiğine dair bilgiye rastlanılmamaktadır. Halkın elindeki değirmen hisselerinden buğday, arpa, mısır, çavdar, darı, yulaf gibi hububat ürünlerinin yetiştirildiği kanısına varılmaktadır.

Defterde yalnızca 3. sayfadaki 355. hanenin reisi "Orta Boylu Kır Sakallı İmamoğlu İbrahim" in pirinçten temettuatının olduğu bilgisi bulunmaktadır.¹²⁶ Buradan yetiştirilen ürünler arasında pirincin de olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

Defterde 60 dönüm tarla 120, 1 dönüm bahçe ise 25 kuruş olarak kaydedilmiştir bağ dönümlerinin kıymeti ise hanelere göre değişiklik göstermektedir. Örneğin 69. sayfadaki 401. hanede 1 adet bağ dönümü 60 kuruş iken¹²⁷, aynı sayfadaki 412. hanede 1 adet bağ dönümü 120 kuruştur.¹²⁸

¹¹⁹Teoman Ergül, "Jürili İtham Sisteminin Tarihimizdeki ve Hukukumuzdaki Kökleri Üzerine Bir İnceleme", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C. 1, S. 5, Ankara1989, s. 731.

¹²⁰Orhan Doğan, "Tanzimat Sonrası Osmanlı Mahkemelerinde Görev Yapan Yardımcı Adliye Çalışanları", *Adalet Dergisi*, (62-63), Sakarya 2019, s. 532.

¹²¹ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 101. 94.

¹²²Halil İnalçık, Donald Quataert, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 225.

¹²³Donald Quataert, *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*, İstanbul 2002, İletişim Yayınları, s. 195.

¹²⁴İlker Yiğit, Mehmet Kocabıyık "XIX. Yüzyıl Anadolu'sunda Tarımsal Yapı", *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri*, Ankara 2016, s.230.

¹²⁵Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII. Yüzyıl Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara1991, s. 95.

¹²⁶ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 3. 355.

¹²⁷ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 69. 401.

¹²⁸ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 69. 412.

Defterde adı geçen Bağ, bahçe ve tarla dönümlerinin dağılımı şu şekildedir:

Yerleşim Birimleri	Bağ Dönümü	Bahçe Dönümü	Tarla Dönümü
1-22 Numara Aralığındaki Haneler	877	137	612
Mahalle-i Kuşdili	144	68	379
Mahalle-i Göldegir	90	45	457
Mahalle-i Yenice	365	250	745
Mahalle-i Âşıkpaşa	367	126	1.340
Mahalle-i Ahî Evran	105	121	71
Mahalle-i Nasuh Dede	60	23	179
Karye-i Kaman	200	31	8.060
Karye-i Medrese	19	6	421
Karye-i Belde	26	1	1.700
Karye-i Benzer	6	-	1.638
Karye-i Tatık	36	3	1.020
Karye-i Müreddese	-	-	2.520
Karye-i Hamid	16	-	2.280
Karye-i Yukarı Çiftlik	-	-	1.000
Karye-i İsa Kocalı	19	-	1.380
Karye-i Sofiler	-	-	780
Karye-i Çuğan	7	-	590
Karye-i Kızılca	67	-	2.580
Karye-i Depeköy	-	6	480
Karye-i Tokluman	240	23	3.480
Karye-i Ömer Hacı	138	-	4.720
Karye-i Akpınar	3	-	1.140
Karye-i Çiftlik	-	-	-
Karye-i Çağırğan	63	-	3.540
Karye-i Başköy	14	-	740
Karye-i Karıncalı	-	-	2.580

Karye-i Demirli	13		2.280
Karye-i Cemre	99	-	4.320
Karye-i Karaca Viran	32	-	3.182

Tablo 6. Kasaba ve Köylerdeki Bağ Bahçe ve Tarlaların Toplam Dönüm Miktarı

Tabloda da görüldüğü gibi bağ dönümünün 1.092'si mahallerdeki, 1.948'i köylerdeki hane reisine, bahçe dönümünün ise 770'i mahallerdeki 70'i ise köylerdeki hane reisine aittir. Tarla dönümünün 24.34'ü mahallerdeki, 38.82'si köylerdeki hane reisine aittir. Tarla dönümü Karye-i Çiftlik haricinde bütün kasaba ve köylerde bulunmaktadır. En fazla Karye-i Kaman (8.060), en Mahalle-i Ahî Evran (71)'da bulunmaktadır. Bağ dönümü Müreddese Çiftlik, Sofiler, Depeköy, Avcı köylerinin dışında tüm yerleşim yerinde mevcuttur. En fazla Mahalle-i Âşık Paşa'da (367), en az Karye-i Kesikköprü(3)'dedir. Defterde en az adı geçen bahçe dönümü tüm mahallelerde mevcut iken köylerin birçoğunda bulunmamaktadır. En fazla Mahalle-i Yenice (250)'de, en az ise Karye-i Belde (1)'dir.

3.8.2. Hayvancılık

3.8.2.1. Büyükbaş Hayvancılık

Hayvancılık Osmanlı Devleti'nde önemli bir gelir kaynağıdır. Hayvancılığın temeli büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığa dayanmaktadır. Büyükbaş hayvancılık çift sürmede ve yük taşımada, küçükbaş hayvancılık ise halkın gıda ihtiyacının karşılanmasında ve imalat için hammaddenin sağlamlasında üretime katkı sağlamaktadır.¹²⁹

Defterde adı geçen büyükbaş hayvanlar; inek, (karasığır inek, camuş inek, sığır inek), öküz (karasığır öküz), bargir, merkeb, kısarak, deve (dişi deve, tülü deve, köçek) tay ve camuştur. Bunlar arasında en fazla gelir getiren hayvan türü tülü devedir. Kıymeti 800 kuruştur. Sadece Karye-i Çağırğan (3) ve Karye-i Karaca Viran (6)'da bulunmaktadır. En az gelir getiren ise inek ve merkeptir. İkisinin kıymeti de 60 kuruştur. İnek hanelerin en fazla beslediği büyükbaş hayvan türüdür. Hemen hemen bütün hanelerde mevcuttur.

Bu durum aşağıdaki tabloda daha iyi görülmektedir:

¹²⁹Kaya Göktepe, "Osmanlı Döneminde Tekirdağ'da Yapılan Hayvancılığın İstanbul'un İaşesi İle Sanayi Ve Ticari Faaliyetlerdeki Rolü", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 20,S. 1, Trakya 2018, s. 361.

Yerleşim Birimleri	Kara Sığı r İnek	Kara Sığı r Öküz	Camuş İnek	Bargir	İnek	Merkeb	Öküz
1-22 Numara Aralığı ndaki Hâneler	202	58	16	12	35	152	13
Kuşdili	-	-	8	5,5	75	61	28
Göldeğir	-	-	13	6	113	96	40
Yenice	-	-	6	17	171	79	48
Âşıkpaşa	134	113	4	17	108	132	24
Ahî Evran	84	40	6	8	26	67	-
Nasuh Dede	28	8	-	4	9	26	3
Kaman	8	4	6	64	344	175	372
Medrese	-	-	-	3	44	12	24
Belde	-	-	1	-	83	25	64
Benzer	-	-	-	9	89	35	79
Tatık	-	-	-	2	67	21	53
Müreddese	12	-	3	2	103	26	101
Hamid	1	-	5	1	71	32	74
Yukarı Çiftlik	-	-	3	-	27	18	39
İsa Kocalı	6	-	2	-	55	31	69
Sofiler	1	-	-	1	57	12	51
Çuğ an	10	-	1	1	45	20	25

Kızılca	4	-	2	3	109	52	117
Depeköy	-	-	-	-	14	10	26
Tokluman	-	-	5	3	153	61	158
Ömer Hacı	-	-	15	2	234	88	208
Akpınar	-	-	-	2	45	15	46
Çiftlik	-	-	2	2	44	11	26
Çağırğan	-	-	2	-	211	47	191
Başköy	-	-	6	-	46	17	52
Karınca	-	-	2	-	172	41	140
Demirli	8	-	13	-	112	43	119
Cemre	-	-	5	-	286	80	201
Kara Viran	-	-	6	2	113	34	102
Boztepe	1	-	1	4	102	42	128
Güzler	-	-	1	-	57	23	41
Kesikköprü	-	-	-	-	-	4	11
Avcı	-	-	-	-	8	5	13

Tablo 7. Büyükbaş Hayvan Sayısı

Yerleşim Birimleri	Kısrak	Sağman İnek	Sığır İnek	Dişi Deve	Camuş	Tülü Deve	Tay	Köçeği
1-22 Numara Aralığı	14	4	4	2	5	-	13	-

ndaki Hânele r								
Kuşdili	13	-	-	-	3	-	-	-
Göldeg ir	9	-	-	-	-	-	2	-
Yenice	19	-	-	2	5	-	8	-
Âşıkpa şa	15	-	-	1	1	-	4	-
Ahî Evr an	7	-	-	2	3	-	2	1
Nasuh Dede	3	-	-	-	3	-	-	-
Kaman	21	-	-	6	57	-	17	-
Medres e	3	-	-	-	9	-	1	-
Karye- i Belde	14	-	-	-	9	-	4	-
Benzer	11			2	17	-	5	2
Tatık	10	-	-	4	4	-	3	4
Müred dese	15	-	-	-	24	-	2	-
Hamid	6	-	-	2	10	-	1	-
Yukarı Çiftlik	-	4	-	1	6	-	-	-
İsa Kocalı	13	-	-	2	41	-	-	-
Sofiler	7	-	-	-	7	-	-	-
Çuğ an	3	-	-	2	21	-	-	2
Kızılca	16	-	-	-	9	-	6	-
Depek öy	3	-	1	-	6	-		1

Toklu man	15	-	-	6	7	-	3	3
Ömer Hacılı	14	-	-	1	20	-	1	-
Akpınar	13	-	-	4	11	-	-	1
Çiftlik	4	-	-	-	1	-	-	-
Çağırğan	21	-	-	4	34	3	3	2
Başköy	1	-	-	-	9	-	3	-
Karınçalı	32	-	-	-	16	-	8	-
Demirli	15	-	-	-	10	-	1	-
Cemre	15	-	-	-	16	-	3	-
Karaca Viran	-	-	-	4	42	6	1	-
Boztepe	4	-	-	2	39	-	2	-
Güzler	-	-	-	1	-	-	1	-
Kesikköprü	9	-	-	1	-	-	-	1
Avcı	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 7. Büyükbaş Hayvan Sayısı

Defterde hayvanların fiyatları kuruş cinsinden verilmiştir ve “kıymet” olarak kaydedilmiştir. İneğin kıymeti 60, karasığır ineğin kıymeti 60, camuş ineğin kıymeti 200, sığır ineğin kıymeti 60, öküzün kıymeti 75, karasığır öküzün kıymeti 75, bargirin kıymeti 400, merkebin kıymeti 60, kısrağın kıymeti 180, dişi devenin kıymeti 500, tülü devenin kıymeti 800, köçeğinin kıymeti 250, tayın kıymeti 200 ve camuşun kıymeti 250 kuruştur.

Defterde adı geçen büyükbaş hayvanların toplam sayısı 9.501’dir. Bunlar; toplamda 499 adet karasığır inek, 223 kara sığır öküz, 138 camuş inek, 170 bargir, 3.228 inek, 1.593 merkep, 2.686 öküz, 345 kısrağ, 5 sığır inek, 49 dişi deve, 445 camuş, 9 tülü deve, 94 tay ve 17

adet köçeğiden oluşmaktadır. Bu hayvanlar arasında kasaba ve köylerin tamamında beslenen hayvan merkebidir.

3.8.2.2. Küçükbaş Hayvancılık

798 numaralı defterinden elde edilen bilgilere göre halk büyükbaş hayvancılık ile beraber küçükbaş hayvancılıkla da uğraşmaktadır. Küçükbaş hayvanların etinden, sütünden derisinden ve tiftiğinden faydalandığı ihtimali kuvvetlidir. Defterde küçükbaş hayvan varlığının büyükbaş hayvan varlığına göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bunun başlıca sebebi küçükbaş hayvanların büyükbaş hayvanlara oranla daha çabuk üremesi ve beslenmesinin kolaylığı olabilir. Halkın elindeki küçükbaş hayvanlar keçi ve ağnamdır.

Aşağıdaki tabloda küçükbaş hayvan varlığı verilmiştir:

Yerleşim Birimleri	Keçi	Ağnam
1-22 Numara Aralığındaki Hâneler	258	258
Mahalle-i Kuşdili	92	86
Mahalle-i Göldeğir	116	254
Mahalle-i Yenice	135	251
Mahalle-i Âşıkpaşa	283	494
Mahalle-i Ahî Evran	108	155
Mahalle-i Nasuh Dede	29	11
Karye-i Kaman	546	226
Karye-i Medrese	58	-
Karye-i Belde	120	28
Karye-i Benzer	209	44
Karye-i Tatık	127	40
Karye-i Müreddese	181	220
Karye-i Hamid	83	75
Karye-i Yukarı Çiftlik	25	37
Karye-i İsa Kocalı	115	69
Karye-i Sofiler	45	-
Karye-i Çuğan	43	102

Karye-i Kızılca	177	49
Karye-i Depeköy	22	33
Karye-i Tokluman	354	475
Karye-i Ömer Hacılı	272	216
Karye-i Akpınar	52	40
Karye-i Çiftlik	32	-
Karye-i Çağırğan	271	185
Karye-i Başköy	65	7
Karye-i Karıncalı	146	95
Karye-i Demirli	115	132
Karye-i Cemre	509	320
Karye-i Karaca Viran	137	162
Karye-i Boztepe	95	129
Karye-i Güzler	120	61
Karye-i Kesikköprü	18	31
Karye-i Avcı	-	-

Tablo 8. Küçükbaş Hayvan Sayısı

Mahalle ve köylerde ismi geçen küçükbaş hayvanların toplam sayısı 9.599' dur. Bunlardan 5.314'ü keçi, 4.285'i ağınamdır. Keçinin kıymeti 16, ağınamın kıymeti 30 kuruştur. Ağınamın en fazla bulunduğu yerleşim yeri Mahalle-i Âşıkpaşa (494) 'dır. Ağınamın en az bulunduğu yer ise Mahalle-i Nasuh Dede (11)' dir. Karye-i Medrese, Karye-i Sofiler ve Karye-i Çiftlik'te ağınam mevcut değildir En fazla keçinin bulunduğu yerleşim yeri Karye-i Cemre (509)'dir. En az keçi ise Karye-i Depeköy (22)'de bulunmaktadır. Keçinin beslenmediği tek yerleşim yeri Karye-i Avcı'dır.

3.8.2.3. Arıcılık

Osmanlı Devleti'nde arıcılık önemli bir yere sahiptir. Arıcılıktan alınan vergiler tahrir defterlerine nahl(arı), asel(bal), petek, kovan gibi değişik şekillerde kaydedilmiştir. Bu kelimelerin hepsi de petek ve bal anlamında kullanılmıştır.¹³⁰

¹³⁰İbrahim Solak, *Prof. Dr. Nejat Göyünç'e Armağan. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Anadolu'da Arıcılık*, Selçuk Üniversitesi Matbaası, Konya 2013, s. 349.

798 numaralı temettuat defterinde “kovan” geçmektedir. Yalnızca 231. Sayfadaki 19. hanenin sahibi Osman’ın emlakında arı kovana şeklinde yazımına rastlanılmaktadır¹³¹ Her iki yazım da da arı peteğinin kastedildiği açıktır. Defterde toplam 332 adet kovan mevcuttur.

Mahallelerde adı geçen tek kovan Mahalle-i Nasuh Dede’de, Müezzın Oğlu Bekir’in hanesindedir (100).¹³² Adı geçen diğer kovanlar Karye-i Cemre (100), Karye-i demirli (44), Karye-i Çağırgan (13), Karye-i Akpınar (20), Karye-i Ömer Hacılı (55)’ da bulunmaktadır. 1 kovanın kıymeti 10 kuruştur.

3.9. Gayrimenkuller

3.9.1. Değirmenler

Değirmenler, her türlü hububatın öğütölme işlemini yapan işletmelerdir.¹³³ At, eşek, koyun kuzu, inek vb. hayvanların besin kaynaklarından olan arpa, yulaf vb. ürünlerin işlenmesinde, buğdayın, mısırın una dönüştürülmesinde önemli bir üretim noktasıdır¹³⁴ Kullanılan enerjinin kaynağına göre , “yel değirmeni”, “ayak değirmeni”, “su değirmeni” gibi çeşitli adlar almıştır.¹³⁵ Her değirmen “bab” yani işleyen bir değirmen taşı kabul edilmiştir. Suyun çokluğu ve azlığına göre değirmenlerdeki bab sayısı da değişmiştir.¹³⁶

Değirmenlerin her zaman, her yere inşası mümkün değildir. Bu nedenle suyu ve rüzgârı uygun olan arazilere inşa edilmiştir.¹³⁷ Rüzgâr veya suyun akış hızı sayesinde çarklar çevrilmiş, değirmen taşları döndürölüp tahılla ezilmiş ve un haline getirilmiştir. Su ve rüzgârın yeterli olmadığı dönemlerde ya da kurak geçen yıllarda değirmen taşlarını döndürmek için atlar kullanılmıştır.¹³⁸

Defterde deđirmen hisselerinin oranları verilmiştir. Bunlar; deđirmen nısf hissesi (1/2), deđirmen sülüs hissesi (1/3), deđirmen rub‘u (1/4) hissesi, deđirmen hums hissesi (1/5), deđirmen sūdüs hissesi (1/6), deđirmen sümün hissesi (1/8), deđirmen tūs‘u (1/9) hissesi ve

¹³¹ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 231. 19.

¹³² BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 69. 412.

¹³³ Ahmet Yiğit, “XIV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe Livasında Değirmenler”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 18, Muğla 2007, s. 98.

¹³⁴ Reşide Gürses, E. Banu Karababa Taşkın, “Anadolu’da Kaybolmakta Olan Bir Maddi Kültür Unsuru Su Değirmenleri (Beypazarı Örneği)”, *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri*, Ankara 2007, s. 64.

¹³⁵ Salih Ceylan, “Kaybolmakta Olan Bir Kırsal Maddi Kültür Örneği Su Değirmenleri (Ağlasun Örneği)”, *Doğu Coğrafiya Dergisi*, C. 19, S. 31, Erzurum 2014, s. 68.

¹³⁶ A.Yiğit, a.g.m., s. 105.

¹³⁷ Ruhi Özcan, “Arşiv Belgeleri Diliyle Su Değirmenleri (Âsiyâb)”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, s. 40, Ankara 2016, s.196.

¹³⁸ A.Yiğit, a.g.m., s. 201.

değirmen a'şar hissesi (1/10) olarak geçmektedir. Defterde en fazla değirmen aşar hissesi, en az südüs ve sümün hissesi bulunmaktadır. Bu hisselerin oranları aşağıda verilen tablodaki gibidir.

Mahalleler	Nısf Hissesi	Sülüs Hissesi	Rub'u Hissesi	Hums Hissesi	Südüs Hissesi	Sümün Hissesi	Tüs'u Hissesi	Aşar Hissesi
1-22 Aralığındaki Haneler	1	2	2	2	2	-	2	11
Göldeğir	-	-		1	1	2	-	19
Yenice		-	4	-	-	-	-	11
Kuşdili	1	1	-	-	-	-	-	12
Âşıkpaşa	-	-	-	1	-	1	-	12
Âhî Evran	-	-	1	-	-		2	2
Nasuh Dede	-	-	-	-	-		1	-
Kaman	2	-	-	-	-	-	-	-
Belde	-	-	1	-	-	-	-	-
Tatık	1	-	-	-	-	-	-	-
Yukarı Çiftlik	1	-	-	-	-	-	-	-
Sofiler	1	-	-	-	-	-	-	-
Kızılca	-	-	-	-	-	-	-	1
Tokluman	-	1	1	-	-	-	-	-
Çiftlik	1	-	-	-	-	-	-	-
Demirli	-	1	-	-	-	-	-	-
Cemre	-	-	-	-	-	-	-	1
Toplam	8	6	9	4	3	3	5	69

Tablo 9. Değirmen Hisse Oranları

3.9.2. Dükkânlar

Osmanlı Devleti'nde neredeyse her esnaf ve zanaatkârların mesleğini icra ettiği bir mekân bulunmaktadır. “Değirmen”, “Kârhâne”, “Hamam” vb. gibi farklı isimlerle anılan

işyerleri ve dükkânlar bu mekânlardandır. Dükkânlar çoğu zaman “berber dükkânı”, “bakkal dükkânı” gibi meslek sahibinin icra ettiği mesleğin adı ile anılmaktadır.¹³⁹

798 numaralı temettuat defterinde Mahalle-i Yenice’de 54. Sayfadaki 28. Hanede “*Bir Bâb Hâne Ma’a Peynir Hâne*”¹⁴⁰ ve Mahalle-i Kuşdili’nde 36. sayfadaki 197. hanede “*Sülüs Peynir Dükkânı Ma’a Âhûr*”¹⁴¹ şeklinde belirtilen peynir dükkânı olduğu anlaşılan dükkânlar haricinde niteliği belirtilen başka bir dükkâna rastlanılmamaktadır.

Defterde şahıslara ait adı geçen dükkânlar Mahalle-i Göldeğir’de 1, Mahalle-i Yenice’de 5, Mahalle-i Ahi Evran’da 4, ve Karye-i Kamanda’da 1, ve 1-22 Aralığındaki hanelerde 2 adet olmak üzere toplamda 13’tür.

Mahalle-i Göldeğir’de 5 numaralı hanede¹⁴² ve Mahalle-i Yenice’de 142¹⁴³ ve 19 numaralı hanede¹⁴⁴ “dekâkin” ifadesi geçmektedir. Mahalle-i Yenice’de 28. hanede ise “dekâkin bâb” şeklinde geçmektedir.¹⁴⁵ Dekâkin “dükkânlar” demektir.¹⁴⁶

Mahalle-i Kuşdili’nde 28. sayfadaki 24. hanede¹⁴⁷ ve 30. sayfadaki 98.¹⁴⁸ ve 142. hanede “*dükkân bâb*”¹⁴⁹ ifadesi geçmektedir. Mahalle-i Kuş Dili’nde 209. hanede “*Dükkân 1 bâb*”,¹⁵⁰ 196. hanede ise “*Dört Bâb Dekâkin*”¹⁵¹ olarak geçmektedir.

3.9.3. Bezirhaneler

Bezirhaneler küçük sanayi tesisleridir. Zeyrekten bezir yağı almak için oluşturulan işletmelerdir. Keten veya zeyrek tohumundan elde edilen beziryağının yapıldığı yer anlamındadır.¹⁵² Bezirhaneler şehir merkezleri ile köylerde bulunmaktadır. Bezirhanelerde

¹³⁹İbrahim Güler, “XVIII. Yüzyılda Osmanlı Esnaf Ve Zanaatkârları Ve Sorunları Üzerine Gözlemler”, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, C. 1, S. 2, 2000, s. 130.

¹⁴⁰ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 54. 28.

¹⁴¹ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 36. 197.

¹⁴² BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 40. 5.

¹⁴³ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 58. 142.

¹⁴⁴ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 53. 19.

¹⁴⁵ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 54. 28.

¹⁴⁶F. Devellioğlu, *a.g.e.*, s. 1073.

¹⁴⁷ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 28. 24.

¹⁴⁸ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 30. 98.

¹⁴⁹ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 30. 142.

¹⁵⁰ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 36. 209.

¹⁵¹ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 36. 196.

¹⁵²Doğukan Özcan, “XVI. Yüzyılda Çıldır Eyaleti Büyük Ardahan Sancağında Su Değirmenleri Ve Bezirhaneler”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, C. 24, S. 24, Trabzon 2015, s. 82.

çıkarılan yağın kullanım alanı un ve bulgur gibi yaygın olmadığı için su değirmenlerine göre sayısı az, vergi geliri ise düşüktür.¹⁵³

798 numaralı temettuat defterinde Karye-i Kaman, Karye-i Ömer Hacılı ve Karye-i Tokluman'da olmak üzere adı geçen bezirhane sayısı 3' tür. Defterde "Bir Bâb Bezirhane Hissesi" nin¹⁵⁴ kıymeti 400 kuruştur. "Rub'u Bezirhane"¹⁵⁵ nin kıymeti ise 150 kuruştur.

3.9.4. Güherçile Karhaneleri

Güherçile rutubetli bölgelerde yağmurun etkisiyle hayvansal atıkların toprağın üzerinde kristalleşmesi sonucu oluşmaktadır.¹⁵⁶ Gerek güherçileye duyulan ihtiyaç, gerek arz ettiği önem ve gerekse verilen emirler gereği güherçile işlemek üzere karhaneler kurulmuştur.¹⁵⁷

Kârhané veya kâlhâne adı verilen imalathanelerin yakınlarından toplanan güherçile toprağı sulandırılarak beyaz bir şerbet haline getirilip kazgan adı verilen büyük kazanlarda şeker gibi kaynatılıp saflaştırılmıştır.¹⁵⁸ Defterde 118. Sayfada, 1 numaralı haneye ait güherçile karhanesi bulunmaktadır ve kıymeti 1000 kuruştur.¹⁵⁹

3.10. Vergi Vermeyen Haneler

Defterde vergi vermeyen hanelerin sayısı toplamda 292'dir. Bazı hanelerin hangi sebeple salyane vermediği "Yetim Olduğundan Salyane Virmemiş İdüğü"¹⁶⁰, *Fakirü'l-hâl İdüğü Salyane Virmemiş İdüğü*¹⁶¹ gibi belirtilirken çoğu hanelerde herhangi bir açıklamaya rastlanılmamaktadır.

¹⁵³Doğan Yörük, "XVI. Yüzyılda Konya Kazasında Su Değirmenleri Ve Bezirhaneler", *Turkish Studies Elektronik Dergisi*, 9 (1), Konya 2014, s. 653.

¹⁵⁴ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 157. 35.

¹⁵⁵ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 240.

¹⁵⁶Kerim İlker Bulunur, "Maraş Eyaletinde Güherçile Üretimi (1566-1577)", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 37, Ankara 2015, s. 2.

¹⁵⁷M. Metin Hülâgü, "Osmanlı Devleti'nde Güherçile Üretimi ve Kayseri Güherçile Fabrikası", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. 11, Kayseri 2011, s. 73.

¹⁵⁸Yunus İnce, "Kârhaneden Baruthaneye Karaman Eyaletinde Barut Üretimi", *Osmanlı Bilimi Araştırmalar Dergisi*, C. 13, S. 1, Konya 2011, s. 11.

¹⁵⁹ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 118.

¹⁶⁰ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 294, 92.

¹⁶¹ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798, 276. 76.

Bazı hanelerin sene-i sabıkada verdiği tekâlîfe dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Örneğin Mahalle-i Nasuh Dede'de 4. hanede ikamet eden Kirkor'un emlakında sene-i sabıkada verilen tekâlîf kısmı yalnızca “*bu dahi*”¹⁶² ifadesiyle belirtilmiştir.

Vergi vermeyen hanelerin en çoğu Karye-i Kaman'da (27) en azı ise Karye-i Avcı(1), Karye-i Başköy(1) ve Karye-i Sofiler 'dedir(1). Vergi vermeyen hanelerin çoğunun emlakı, hayvanatı ve temettuatı mevcut iken bir kısmının yalnızca ticaretten temettuatı bulunmaktadır. Örneğin Mahalle-i Nasuh Dede'de 42. Hanede ikamet eden Mehmed'in yalnızca ticaretten temettuatı bulunmaktadır.¹⁶³

Defterde bazı hane reislerinin fakir, yetim, sabî ve ihtiyar olması sebebiyle emlak ve arazisinin olmadığı yazılmıştır. Emlak ve arazisi olmayıp fakir olanların sayısı 14'tür. Bu haneler Kaman ve Karıncalı köyünde 4, Demirli, Çiftlik, Akpınar, Hamid, Medrese ve Göldegir'de 1 olmak üzere toplamda 14'tür.

3.11.Sene-i Sabıkada Verilen Tekâlîf

798 numaralı temettuat defterinde vergi “Sene-i Sabıkada Verdiği Salyane”, “Sene-i Sabıkada Verdiği Tekâlîf” şekli,inde yazılmıştır. Hane reisinin hayvanatlarının, bağ, bahçe ve tarla dönümünün , varsa ticaretten temettuatının yazılmasının ardından sol tarafa eğik şekilde yazılmıştır.

1845 yılı Kırşehir'in mahalle ve köylerinde ikamet eden halkın verdiği vergilerin toplamı 111.225 kuruştur. En yüksek vergiyi 1-22 Numara aralığındaki haneler vermiş olup toplam verginin miktarı 22.109 kuruştur. Aynı zamanda Emlak, hayvanat ve temettuatı en fazla olan hanelerdir. Bunu 16.744 kuruş ile Karye-i Kaman takip etmektedir.

En düşük vergiyi en az emlak, hayvanat ve temettuata sahip Karye-i Depeköy vermiştir. Verdiği verginin miktarı toplam 310 kuruştur. Kırşehir'in mahalle ve köylerinin vergi ortalaması 5.297 kuruştur. Bu rakamın üzerine sadece 5 yer çıkabilmiştir. Diğer yerleşim yerleri bu rakamın aşağısında kalmıştır.

Verginin emlak ve arazisi olmayanlardan alınmadığını dikkate alınırsa verginin mal ve kazançlardan alındığı fikri ortaya çıkmaktadır. Ancak verginin tahsilinde hangi ölçütlerin göz önünde tutulduğu ve kaç oranında alındığı bilinmemektedir.

¹⁶² BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798,120. 4.

¹⁶³ BOA, (ML.VRD.TMT.d), 00798,113. 42

Sonuç

798 numaralı temettuat defteri 19. Yüzyılda Kırşehir'in mahalle ve köylerinin soyo-ekonomik yapısına dair teferruatlı sunmaktadır. Defterin verdiği bilgiler 19. yüzyıl Kırşehir halkının, başlıca geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olduğu yönündedir. Tarım faaliyetleri Kırşehir coğrafyasına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Hanelerin neredeyse tamamında bir çift öküz, inek, bargir ve merkep bulunmaktadır. Bu durum geçimlerine tarım yapmaya yetecek kadar hayvanının olduğunu göstermektedir.

Hayvancılık büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık çerçevesinde şekillenmiştir. Az da olsa arıcık yapılmıştır. Küçükbaş hayvanların ekseriyetle etinden, sütünden, derisinden ve tiftiğiden yararlanılmıştır. Büyükbaş hayvanlardan ise özellikle çift sürmede, yük taşımada ve binek olarak kullanmada faydalanılmıştır.

Defterde mal mülkü bulunmayan hanelerin sebeple mal mülkü bulunmadığı belirtilmiştir. Bu kimselerin çoğunlukla fakir, yetim, ve ihtiyar olduğu görülmektedir. Zaman zaman haneler arasında bazı akrabalıkların varlığı görülmektedir. Çoğu kez baba-oğul veya kardeşler, akrabalar ard arda kaydedilmiştir. Bu durum sülaleyi tesbit etmede kolaylık sağlamaktadır.

Bazı hanelerde baba oğul adlarında benzerliklere rastlanılmaktadır. Bu durum baba adını çocuğa verildiği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Bilhassa babasının vefatından sonra yeni doğan çocuğa baba adının verildiği kanısını doğurmaktadır. Lakin bu durum her baba-oğul adı benzerliğini kapsamamaktadır.

Defterde adı geçen hanelerin reisleri çoğunlukla erkektir. Ancak cüzi sayıda da olsa kadın ve yetim olanlara rastlanılmaktadır. Bu durum kadın olanların eşinin vefatı, yetim olanların ise babasının vefatı ile hane reisi olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Lakaplar çoğunlukla şahısların fiziksel özelliklerinden türemiştir. Unvanlar ise hem şahısların toplum içindeki konumunu belirtmekte hem de şahıslara toplumda saygı ve hürmet duyulduğunu göstermektedir. Şahısların statüsünün, mesleğinin, mevkiinin dini ve ilmi niteliğinin göstergesi olmuştur.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

COA, (ML.VRD.TMT.d),00798,1-328.

Kitap, Tez, Bildiri, Ansiklopedi

ADIYEKE, N., “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, C. 11, S. 11, Ankara 2000, s. 769.

AĞAR, S., “Geçmişten Bugüne Mali İdare”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 73, Ankara 2007, s. 413.

AKPINAR, D., NİZAMOĞLU, A., “XIX. Yüzyılın Sonu İle XX. Yüzyılın Başlarında Kırşehir’in İdari Taksimatı Ve İktisadi Yapısı”, *Tarih Okulu Dergisi*, S. XXXIV, İzmir 2011, s. 495.

AKYILDIZ, A., “Muhtar”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006.

ARSLAN, İ., “XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuat Defterlerinin Yeri: İğdiç (Selimağa Köyü) Temettuat Defteri Örneği”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 5, S. 8, Balıkesir 2002, s. 59.

ARSLAN, İ., “Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda İmamlar Muhtarlar Ve Köylüler: Balıkesir Örneği”, *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 8, S. 13, Bursa 2007, s. 239.

AYTAÇ, A., “Ahilikte Geçen Dokumacılık İle İlgili Mesleklere Dair”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SUTAD)*, S. 46, Konya 2019, s. 321.

BARDAKOĞLU, S. M., *Osmanlı İstanbul’unda Esnaf ve Ticaret*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2019.

BOZKURT, N., “Lakap”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 27, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2003, s. 65.

BULUNUR, K.İ., “Maraş Eyaletinde Güherçile Üretimi (1566-1577)”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 37, Ankara 2015, s. 2.

CEYLAN, S., “Kaybolmakta Olan Bir Kırsal Maddi Kültür Örneği Su Değirmenleri (Ağlasun Örneği)”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, C. 19, S. 31, Erzurum 2014, s. 68.

DEĞERLİ, A., “Temettuat Defterine Göre Seydişehir’in Sosyo-ekonomik Yapısı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ) Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 30, Isparta 2013, s. 89.

DEVELLİOĞLU, F., *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat*, C. 13, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1996.

DOĞAN, O., “Tanzimat Sonrası Osmanlı Mahkemelerinde Görev Yapan Yardımcı Adliye Çalışanları”, *Adalet Dergisi*, S. 62-63, Ankara 2019, s. 532.

- DOKUYAN, S., “Soyadı Kanunu ve Kanunun Uygulanma Süreci”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 31, S. 1, İzmir 2016, s. 130.
- ERGÜL, T., “Jürili İtham Sisteminin Tarihimizdeki Ve Hukukumuzdaki Kökleri Üzerine Bir İnceleme”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C. 1, S. 5, Ankara 1989, s. 731.
- FAROQHİ, S., *Osmanlı Şehirleri Ve Kırsal Hayatı*, (Çev. Emine Sonnur Özcan), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2006.
- FİDAN, S., “Gaziantep’te Zanaatler: Semercilik, Çulculuk ve Palancılık”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 16, S. 2, Gaziantep 2017, s. 580.
- GÖKTEPE, K., “Osmanlı Döneminde Tekirdağ’da Yapılan Hayvancılığın İstanbul’un İaşesi İle Sanayi Ve Ticari Faaliyetlerdeki Rolü”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 20, S. 1, Edirne 2018, s. 361.
- GÜLER, İ., “XVIII. Yüzyılda Osmanlı Esnaf Ve Zanaatkârları Ve Sorunları Üzerine Gözlemler”, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, C. 1, S. 2, Muğla 2000, s. 130.
- GÜLER, Ü., “Osmanlı Döneminde İmamların Mesleki Hayatlarında Karşılaştıkları Sorunlar”, *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 1, Kütahya 2019, s. 1.
- GÜNAY, N., “XIX. Yüzyıl Sonlarında Kırşehir Sancağının Demografik Yapısı”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1, Kırşehir 2006, s. 22
- GÜNDÜZ, A., “H. 1254- H.1265 (M.1839-1849) Tarihleri Arasında Yapılan Ve 3542-03543-03545-03546 Numaralı Nüfus Defterine Göre Kırşehir Konur Kazasının Köyleri Ve Sayılan Nüfusun Özellikleri”, *International Social Sciences Studies Journal*, C. 5, S. 31, İstanbul 2019, s. 1131.
- GÜNDÜZ, A., “Salnamelere Göre Kırşehir Sancağı Hakkında Bilgiler (1873-1910)”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 7, S. 3, Ankara 2012, s. 1377.
- GÜREŞÇİ, E., “Erzurum'dan Kırşehir'e Olan Göçlerin Kırşehir'in Sosyal ve Ekonomik Yaşamına Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 15, Iğdır 2018, s. 58.
- GÜRSES, R., TAŞKIN, E.B.K., “Anadolu’da Kaybolmakta Olan Bir Maddi Kültür Unsuru Su Değirmenleri (Beypazarı Örneği)”, *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri*, Ankara 2007.
- GÜVEN, A., DÜLGER, B., “Osmanlıdan Günümüze Yerel Yönetim Sunan Klasik Kurumların Dönüşümü”, *Enderun Dergisi*, C. 1, S. 1, Tokat 2017, s. 47.
- HALAÇOĞLU, Y., *XIV-XVII. Yüzyıl Osmanlılarda Devlet Teşkilatı Ve Sosyal Yapı*, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 1991.
- HAMİDULLAH, M., “Abd”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 1, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1998.
- HAYIR, K., “Şehrengizlerde Bahsi Geçen XVI. ve XVIII. Yüzyıl Osmanlı Meslekler”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 1, Aydın 2021, s. 276-291.
- HIZLI, M., “Osmanlı Mahalle İmamlarının Performanslarına Dair”, *Tesam Akademi Dergisi*, C. 1, S. 1, Bursa 2014, s. 44.

HÜLAGÜ, M., “Osmanlı Devleti’nde Güherçile Üretimi ve Kayseri Güherçile Fabrikası”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. 11, Erciyes 2001, s. 73.

İNCE, İ., "Kârhaneden Baruthaneye Karaman Eyaletinde Barut Üretimi", *Osmanlı Bilimi Araştırmalar Dergisi*, C. 13, S. 1, İstanbul 2011, s. 11.

KARACA, B., ŞENKUL, D., “Nüfus Defterlerine Göre Hoyran Kasa’sının Demografik Yapısı”, *Cedrus Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Dergisi*, C. 8, Antalya 2020, s. 704.

KARAKAYA, M., *7629 Sayılı Temettuat Defteri’ne Göre 1840 Yılında (H. 1256) Afyon’un Çay İçesinin Sosyal Kültürel Ve İktisadi Durumu*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2005.

KOMSER, N., “Meslek Folkloru Bağlamında Çerçiler”, *Erdem İnsan Ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 75, Ankara 2018, s. 167.

KURT, S.K., “1844-1845 Temettuat Defterlerine Göre Ziyere Köyü’nün Sosyal ve Ekonomik Durumu”, *Journal of History Studies*, C. 8, S. 3, Amasya 2016, s. 61.

KURT, Y., “Sivas Sancağındaki Kişi Adları”, *OTAM*, C. 4, S. 4, Ankara 1993, s. 223.

KÜÇÜKKALAY, M., KOYUNCU D.T., “Temettuat Çalışmalarına Eleştirel Bir Bakış Ve Bir Temettuat Çalışması Örneği”, *İkinci İktisat Tarihi Kongresi 1 Bildirileri*, Elazığ 2013.

KÜTÜKOĞLU, M.S., “Baruthane-i Amire”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul 1992.

KÜTÜKOĞLU, M.S., “İzmir Temettü Sayımları Ve Yabancı Tebaa”, *Belleten*, C. 63, S. 238, Ankara 1999, s. 755.

KÜTÜKOĞLU, M.S., “Osmanlı Sosyal Ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, *Belleten*, C. 59, S. 225, Ankara 1995, s. 398.

Makaleler

MENEKŞE, M., “Türk Kültüründe Kişi Adları ve Lakaplar: XIX. Yüzyıl Ortalarında Seyitgazi Kasabasında Kullanılan Kişi Adları ve Lakaplar Üzenine Bir İnceleme”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 65, Erzurum 2019, s. 309.

MISTANOĞLU, N., *XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Kırşehir Sancağı*, Doktora Tezi, Konya 2014.

NAKİBOĞLU, A., “19. Yüzyılda Osmanlı Maliyesinde Değişim, Bürokratik Düzenlemeler Ve Maliye Nezaretinin Kurulması”, *Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 2, Niğde 2012, s. 74.

NİZAMÜ’L-MÜLK, *Siyasetname*, (Çev. Mehmet Taha Ayar), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011.

OLGUÇ, B.Ç., "19. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı Esnaf Teşkilatına Bir Örnek: Belgradcık", *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 3, S. 2, KIRKLARELİ 2019, s. 220.

ORTAYLI, İ., *Batılılaşma Yolunda*, Merkez Kitapçılık Yayınevi, İstanbul 2007.

ÖĞÜN, T., “Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Seralos Kazası”, 2. *Turgut Reis Ve Türk Denizcilik Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri* 3, Muğla 2015.

ÖZAYDIN, A., “Unvan”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 42, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2012.

- ÖZCAN, D., “XVI. Yüzyılda Çıldır Eyaleti Büyük Ardahan Sancağında Su Değirmenleri Ve Bezirhaneler”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, C. 24, S. 24, Ankara 2014, s. 82.
- ÖZCAN, R., “Arşiv Belgeleri Diliyle Su Değirmenleri (Âsiyâb)”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 40, Ankara 2016, s. 196.
- ÖZTÜRK, S., “Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”, *TALİD*, C. 1, S. 1, İstanbul 2003, s. 287.
- POYRAZ, Ş., “Lakaplar Konusunda Bazı Dikkatler ve Bir Yöre Örneği”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 7, Niğde 1998, s. 109.
- QUATAERT, D., *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*, (Çev. Ayşe Berktaş), İletişim Yayınları, İstanbul 2002.
- RUBEN, W., “Kırşehir’in Dikkatimizi Çeken Sanat Abideleri”. *Bellekten*, (Çev. A. İtil), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1947.
- SAMİ, Ş., *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2019.
- SARI, N., “Attar”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991.
- SOLAK, İ., *Rrof. Dr. Nejat Göyünç’e Armağan. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Anadolu’da Arıcılık*, (Ed. Hasan Bahar), Selçuk Üniversitesi Matbaası, Konya 2013.
- ŞAHİN, G., TARIM, C.H., “Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar I”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 31, S. 52, Ankara 2012, s. 216.
- ŞAHİN, İ., “Kırşehir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 25, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002.
- TARIM, C. H., *Tarihte Kırşehri - Gülşehri Ve Babailer-Ahiler-Bektaşiler*, Yeniçağ Matbaası Yayınları, İstanbul 1948.
- TEKİN, Z., “Saraçhane”, *TDV İslam Ansiklopedisi Yayınları*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009.
- TURAN, R., KARAKÖSE, H., “Kırşehir’deki Caca Bey Vakfının Gelir Ve Vergi Kayıtları (1866-1872)”, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 5, S. 16, Kırşehir 2014, s. 224.
- TURNA, N., “Ondokuzuncu Yüzyılın İlk Yarısında İstanbul’da Berber Olmak, Berber Kalmak”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, S. 9, İstanbul 2006, s. 173
- UCA, A., “Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C. 11, S. 23, Erzurum 2004, s. 145.
- ÜNSAL, V., “Kırşehir Kaleleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S. 21, Kırşehir 2012, s. 449.
- YILDIRIM, İ., “On Dokuzuncu Yüzyıl Osmanlı Ekonomisi Üzerine Bir Değerlendirme (1838-1918)”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 11, S. 2, Elazığ 2001, s. 314.
- YILMAZ, F., “Tütün”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 42, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2012.
- YİĞİT, A., “XIV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe Livasında Değirmenler”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 18, Muğla 2007, s. 98.

YİĞİT, İ., “XIX. Yüzyıl Tarihi Coğrafya Araştırmaları İçin Önemli Bir Kaynak; Temettuat Defterleri”, *Türk Coğrafya Kurumunun 70. Kuruluş Yılı Anısına: "UKCK-2011" Bildirileri*, 2011.

YİĞİT, İ., KOCABIYIK, M., “XIX. Yüzyıl Anadolu’sunda Tarımsal Yapı”, *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri*, Ankara 2016.

YÖRÜK, D., “XVI. Yüzyılda Konya Kazasında Su Değirmenleri Ve Bezirhaneler”, *Turkish Studies Elektronik Dergisi*, C. 9, S. 1, Konya 2014, s. 653.